

Kur'an'a Dilbilimsel Yaklaşımlar
Salih AKDEMİR
KURAMER Yayınları, Birinci Baskı 2017, 396 sayfa

Recep YARTAŞI*

Kur'ân'ı Kerim, Arap Yarımadası'nda, Arapça olarak nazil olmuş bir kitaptır. Onun indiği dönemde Arap diline ait yazılı belgelerin son derece az olması ve bu belgelerin Emeviler döneminde tedvin edilmeye yeni başlanması, kendisine bu dilin en önemli eseri olma vasfını kazandırmıştır. Bundan dolayı içerisinde insanları hidayete erdirme gayesini taşıyan bu kutsal kitabın anlaşılması, Arapça'nın doğru olarak kullanılmasına bağlıdır. Fakat dillerin kendi kuralları doğrultusunda değişen canlı bir varlık olduğu bilinmektedir. Bu anlamda o, canlı bir varlık gibi doğar, büyür, gelişir ve değişime uğrar. Bunun en güzel örneği, bir dili oluşturan sözcüklerin anlamının zaman içinde değişime uğramasıdır. Nitekim Arap dili de diğer diller gibi çeşitli nedenlerin etkisi ve asırların geçmesiyle birçok değişikliğe uğramıştır ve günümüzde de uğramaya devam etmektedir. Burada düşünülmesi gereken Kur'ân'ın hangi Arap dilinde indiği meselesidir. Şüphesiz o, Hz. Peygamber'in dönemindeki Arapça ile inmiştir. Bu dilin de değişim kanunlarına tabii olduğu bilindiğine göre bu kutsal kitabı Hz. Peygamber'in sahabesi gibi anlayabilmemiz mümkün müdür? Bunun için yapılması gereken çalışmalar nelerdir? Filhakika Arapça'nın ihtiva ettiği fesahat, belagat ve ifade gücü ile Allah'ın muradının ilk muhatapları tarafından anlaşıldığı şekilde ortaya konulmaya çalışılması bu soruların ciddiyetini artırmaktadır.

İncelemeye çalıştığımız *Kur'ân'a Dilbilimsel Yaklaşımlar* adlı eser, Prof. Dr. Salih Akdemir Hoca'nın vefatından önce üzerinde çalışıp, tamamlayamadığı kitabının yazılarından/notlarından oluşmaktadır. Bu çalışma giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Kitabın giriş bölümünde yazar, Kur'ân'ın ilk muhatapları gibi anlaşılma imkânını tartışmaktadır. Buna dair çeşitli öneriler zikretmiş, çeviribilim çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. İlk bölümde yazar, çeviribilim bağlamında Kur'ân çevirilerini bazı ayetleri değerlendirerek ele almaktadır. İkinci bölümde, Kur'ân'da *e-m-r*, *r-h-m* ve *'a-b-d* kökleri

* Arş. Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, recep.yartasi@ohu.edu.tr.

Geliş T. / Received Date: 13/02/2018 Kabul T. / Accepted Date: 21/03/2018.

örneklğinde semantik araştırmaların ve Samî dillerin Kur'ân'ın anlaşılmasındaki önemini incelemektedir. Üçüncü ve son bölümde ise *e-m-r* ve *r-h-m* kökleri örneklığında bir Kur'ân sözlüğü denemesi sunmaktadır.

Kitabın giriş bölümünde Akdemir, art-süremli semantik ve eş-süremli semantik olmak üzere iki temel kavramdan bahsetmektedir. Art-süremli semantik dilin zaman içinde geçirmiş olduğu değişikleri incelerken, eş-süremli semantik ise dilin şu andaki konumunu belirler. Ona göre özellikle dini metinlerin anlaşılması söz konusu olduğunda bu iki araştırmanın yapılması kaçınılmazdır. Kur'ân özelinde konuya yaklaşıldığında, günümüze kadar gelen Arapça kelimelerin kök anlamlarındaki değişmelerin belirlenebilmesi için art-süremli semantik araştırmanın yapılmasının bir zorunluluk olduğu görülecektir. Bununla birlikte onun indiği dönemde dildeki değişmelerin ortaya konması bakımından da eş-süremli bir semantik araştırmanın gerekliliği kaçınılmazdır. Akdemir'e göre, Arapça sözlüklerin bu amacı gerçekleştirmekten uzak olması ve İşlam dünyasında bu boşluğu dolduracak hiçbir çalışmanın yapılmamış olmasından dolayı Kur'ân'ı Hz. Peygamber ve onun ashabı gibi anlayamayız. Onun bu konudaki diğer bir tezi ve yöntem önerisi ise Kur'ân'ın kendinden önceki vahiyler anlaşılmadan sağlıklı bir şekilde anlaşılamayacağı fikrine dayanmaktadır. Bunun nedeni Kur'ân'ın sürekli bir şekilde kendinden önceki vahiylerle atıfta bulunması ve onları onaylamak için geldiğini bildirmesidir. Bu sebeple Kur'ân'ı Hz. Peygamber ve arkadaşlarının anladığı şekilde idrak edebilmek için onda geçen fiillerin kök anlamlarını iyi bir şekilde belirlemek gerekir. Bu inceleme ise son durumda art-süremli semantik araştırma yoluyla Eski Ahit ve İncil'e dayanmaktadır.

Türkiye ve Batı'da yapılan Kur'ân meallerini inceleyen Salih Akdemir, bu çevirilerin çoğunu başarısız kabul edip arzu edilen seviyeye ulaşmadığını ifade etmektedir. Bunun sebebi olarak ise onun sözlü metin olma özelliğinin geri plana atılmasını göstermektedir. Akdemir'e göre sağlıklı bir çeviri için Kur'ân'ın sözlü metin olma özelliği göz önünde bulundurulmalıdır. Sözlü metni oluşturan tarihi arka plana inilmeli, olaylar yeni bir kurguyla inşa edilmiştir. Böylece kurulan bağlam ve tarihi arka planda sebebi nüzulun bilinmesiyle sağlıklı çevirilere ulaşılabilir. Ona göre günümüzde çeviri konusunda takip edilmesi gereken yaklaşım işlevselci yöntemdir. Eleştirel-felsefi hermenötiğe bağlı bir işlevselci çeviri kuramı, günümüzün gereksinimlerine daha iyi yanıt vermekte ve arzu edilen çevirilere ulaşmada en güvenilir yol olmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde, Kur'ân'ın Eski Ahit ve Yeni Ahit karşısındaki yerini incelemektedir. Salih Akdemir, ilahi kitapların anlaşılmaları için birbirlerine muhtaç olduğu tezi ile ilintili olarak Kur'ân'ın, diğer kitaplar

karşısında, musaddıklık ve müheyminlik görevine sahip olduğunu belirtmektedir. Ona göre Hz. Peygamber tebliğiyle aslında yeni bir şey bildirilmemiş, bildirilen gerçekler ise kendinden önceki kitaplarda bildirilen gerçeklerdir. İlahi kitapların kaynağının tek olması hasebiyle, bunun son derece doğal olduğunu da sözlerine eklemektedir. Bu yüzden onun kendinden önceki vahiyleri doğrulaması musaddıklık, olası tahriflere karşı koruma altına alması ise müheyminlik görevi olarak belirtilmektedir. Akdemir, ilahi kitapların tam ve doğru olarak anlaşılmaları için vahiy sürecinin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Aksi durumda ise parçacı ve indirgeyici bir tavırla incelenen Allah muradı, vahiy süreci bir bütün olarak incelenmediği ve indirgeyici bir tavır sergilendiği için eksik ve anlamsız kalmış olacaktır. Biz, bu konu üzerine verdiği bir örneği burada zikretmek istiyoruz. Akdemir, Bakara sûresinin doksan üçüncü ayeti bağlamında "aseyna" fiilinin bugüne dek yanlış anlaşıldığını belirtmektedir. Yanlışlık kelimenin "sin" harfi ile yazılacağı yerde "sad" harfi ileri yazılmasından kaynaklanmaktadır. Bu noktada Tevrat metnine müracaat eden Akdemir, konuyla alakalı ibarenin, İbranice'de "yapmak, yerine getirmek, gerçekleştirmek" anlamlarına gelen ve "sin" ile yazılan 'asinu' şeklinde yazıldığını ifade etmektedir. Ona göre, aslında böyle bir anlam, tarihi gerçeklere daha uygundur. Nitekim Allah ile bir anlaşma yapılırken, Yahudilerin bu anlaşmaya alenen ve doğrudan karşı çıkmaları beklenemez. Yahudilerin, Allah'ın emirlerine karşı çıkmaları ise anlaşmadan sonra gerçekleşmiş bir olaydır.

İkinci bölümde Akdemir, art-süremlî ve eş-süremlî semantik araştırmaların Kur'ân bağlamında uygulanabilirliklerini tartışmaktadır. Onun art-süremlî semantik araştırmayı, eş-süremlî semantik araştırmaya tercih ettiği gözden kaçmamaktadır. Fakat o, yine de eş-süremlî semantik araştırmanın da önemini zikretmekten geri durmamaktadır. Akdemir, bu bahsin ardından Sami dilleri hakkında bilgiler vermekte ve Arapça'nın çok zengin bir fiil sistemine sahip olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple Arapça, ona göre Sami diller ailesinin proto-tipi olarak bulunmaktadır. Bu bölümde Arapça, İbranice ve Aramice dillerindeki fiil kalıpları sinoptik bir bakışla incelenmektedir. Yine aynı kısımda karşılaştırmalı Sami dilleri araştırmaları hakkında bilgiler verilmekte, bu araştırmaların ülkemizdeki ve dünyadaki durumları sorgulanmaktadır. Akdemir, araştırmanın sonucunda bir takım sonuçlara varmaktadır. İbranice ve Aramice gibi Sami diller ailesine mensup olan dillerin Arapça'ya nazaran kolaylaşmış olduğu ve Sami dillerde, harflerle ilgili olarak meydana gelmiş olan değişim kuralları öğrenilecek olursa, bu dillerdeki hemen bütün sözcüklerin Arapça'da aynen varlığını koruduğu tarafımızdan önemli sonuçlar olarak görülmektedir.

Bölüm, vahiy sürecinde bazı köklerin art-süremlî semantik araştırılması şeklinde devam etmektedir. Bölümün bu kısmında Akdemir, *e-m-r*, *r-h-m* ve *'a-b-d* köklerini, vahye bütüncül bir yaklaşımla ele almaya çalışmaktadır. Onun burada takip ettiği yöntem, kelimenin Eski Ahit, İncil ve Kur'ân bağlamında incelenip, bu kitaplardaki anlamlarının tespiti ve kullanım şekilleri ile günümüz sözlüklerinde kullanılan anlamları üzerine kuruludur. Burada belirtmek gerekir ki Akdemir'e göre İncil metninin aslı kaybolmuş, var olan en eski incil yazmaları 140 yılına kadar inebilmiştir. Bu yüzden o, İncil içinde yaptığı incelemelerde, Süryanice olan Peşita ile birlikte Yunanca çevirilere dayanmaktadır. Araştırma, bahsi geçen üç kök için de teker teker uygulanmakta ve Akdemir tarafından tespitleri bir sonuca bağlanmaktadır. *R-h-m* kök harflerinin sevgi, şefkat gibi anlamlara geldiği ve Kur'ân'ın tümünde bu anlamın, canlı bir şekilde korunduğu, tarafımızdan ilginç görülen tespitlerden biridir. Ona göre, sevgi temeline dayanan vahiy süreci, Kur'ân'da en mükemmel halini bulmuştur. Şu halde Hz. İsa'ya vahyedilmiş olan İncil metninin sevgi ağırlıklı olduğu iddiası doğru değildir. Zikri geçen kök harflerine acımak, merhamet etmek anlamı verilecek olursa, Kur'ân'ın sevgi ağırlıklı olduğu gerçekliği gizlenmiş ve geri planda kalmış olacaktır.

Kitabın son bölümünde Akdemir, *e-m-r* ve *r-h-m* kök harfleri özelinde bir Kur'ân sözlüğü örnekleme sunmaktadır. Bu fiillerin Kur'ân'da kaç kez kullanıldığı ve kullanım sıklığı bakımından kaçınıcı sırada bulunduğu bu örneklemenin muhtevasını oluşturmaktadır. İlahi iradenin doğru olarak anlaşılması için art-süremlî semantik araştırmayı zarurî gören yazarın, kitabın son bölümünde, *a-b-d* kökü hakkında bir sözlük örnekleme sunmaması bize şaşırıcı gelmektedir. Bu konuda, kitabın derleme olmasından dolayı çalışmanın kitaba eklenmemesi veya yazarın bu kök hakkında çalışma yapmadan vefat etmiş olması ihtimal dâhilinde düşünülmektedir.

Akdemir, *e-m-r* hakkında yaptığı sözlük örneklemeinde, kelimenin asıl anlamının söylemek manasında olduğunu belirtmektedir. Bu tezine genel olarak Sami diller ailesi, özel olarak ise Eski Ahit ve Yeni Ahit'ten dayanak getirmeye çalışan Akdemir'in bir diğer delili ise, bu kök harfin *'i'temara* babı ile ilgilidir. Nitekim bu kalıba giren *e-m-r* kökü, istişare etmek, danışmak gibi anlamları bünyesinde toplamış olur. Emir buyurmanın, danışmayı ve istişareyi dışlayan bir durum olduğu bilindiğine göre kelimeye bu mananın verilmesi sağlıklı bir yaklaşım olmayacaktır. Bununla birlikte köke asıl anlamı olan "söylemek" anlamı verildiğinde, kökten türeyen bütün sözcüklerin tutarlı bir şekilde açıklanması mümkün olacaktır. Art-süremlî semantik inceleme yoluyla incelenmeye alınan bir diğer kök, *r-h-m* kök harflerinden oluşmaktadır. Yazar, bu kökün Kur'ân'da 342 kez kullanıldığı ve kullanılma sıklığı bakımından 19. sırada yer aldığı sonucuna varmaktadır. Bu kökle ilgili örnek olarak

ayetler zikredildikten sonra bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmektedir. Bu da üst kısımda zikrettiğimiz gibi son bölümün eksik kaldığı izlenimini kuvvetlendirmektedir.

Bölmeleri incelediğimizde kitabın derleme olmasından dolayı tekrara düştüğü görülmektedir. Fakat bu tekrarların, kitabın yapısını ve kurgusunu bozmamak için çıkarılmadığı sunuş bölümünde belirtilmektedir. Kitapta genel anlatım tarzının örnekleme üzerine kurulu olduğu dikkatleri çekmektedir. Kur'an ayetleri üzerinden anlatılmak istenilen konuyu karşılaştırma ve destekleyici olması için Eski Ahit ve İncil'den pasajlar takip etmektedir. Bazen de anlatılmak istenen konu bu ilahi kitapların içinde salt olarak incelenip bir çıkarım yapılma yoluna gidilmektedir.

Sonuç olarak, kitabın ana fikrini oluşturan ilahi vahiylerin birbirlerinden bağımsız olarak anlaşılacakları bir diğer deyişle ilahi muradı sağlıklı bir şekilde tespit etmek için vahiy sürecini külli olarak okumanın zorunlu olduğu tezi, bu alanda araştırma yapacak olan kişilere, araştırmaları için farklı bir yol sunmaktadır. Fakat şüphesiz Sami dilleri arasında semantik bir araştırma yapabilmek için kaynak dile hakim olmak gereklidir. İşte tam bu noktada devreye giren Akdemir, Sami dillerin birbirlerine yakınlığını ve bu dillerin Arapça'nın basitleştirilmiş halleri olduğunu belirterek, bir aylık periyotta yapılacak sıkı bir çalışmayla bu dillerin öğrenilebileceğini ifade etmektedir. Buradan anlamaktayız ki kitap, belirttiği tezin yanısıra araştırmacıları ve okuyucuları teşvik etme, heyecanlandırma potansiyelini de taşımaktadır. Ayrıca eser, ülkemizde Karşılaştırmalı Sami Dilleri Araştırma Merkezleri'nin açılmasına öncülük etmesi ve bu alanın kurumsallaşmasının gerekliliği fikriyle ülkemizde böyle bir modelin oluşmasına kaynaklık edebilecektir.

